

МОЛОЧНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ:

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Ігор ГУЖВА

В.о. директора ДНД Інституту інформатизації
та моделювання економіки, д.е.н.

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ У МОЛОЧНІЙ ІНДУСТРІЇ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ, «ЗДОРОВІ» ТА ІННОВАЦІЙНІ МОЛОЧНІ ПРОДУКТИ

- Зростає попит на молочні продукти з додатковими «корисностями»: «functional dairy» - продукти, збагачені вітамінами, мінералами, пробіотиками, підвищеним вмістом білка; сири преміум-класу, інгредієнти (сухі концентрати).
- Одночасно з цим розвиваються інновації у сирах, йогуртах, сирах із новим смаком/структурою – споживачі дедалі більше цінують смак, текстуру, новизну, а не просто базове «молоко».
- За визначенням OECD — це не модний відступ, а світовий тренд – не просто продавати сире молоко, а створювати продукти з високою доданою вартістю: сири, йогурти, функціональні продукти, спеціалізоване харчування, інгредієнти (порошки, білкові концентрати тощо).

ЗРОСТАННЯ СЕГМЕНТУ АЛЬТЕРНАТИВНОГО МОЛОКА

- Ринок альтернатив молока (на рослинній основі) зростає дуже швидко: за експертними оцінками, обсяг ринку альтернатив (plant-milk, plant-cheese тощо) у 2024–2025 роках перевищує десятки мільярдів доларів, і прогнозує подальше зростання.
- Це пов'язано зі зміною харчових звичок: більше людей обирають веганські, flexitarian або просто більш «екологічні» / «здорові» дієти, а також зростає кількість людей із непереносимістю лактози.
- **Зсування попиту в бік рослинних опцій тисне на класичну молочну продукцію.**

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА «РОЗУМНІ ФЕРМИ»

- У молочному секторі дедалі більше впроваджують технології: штучний інтелект (AI), IoT-системи для моніторингу корів, контролю якості молока, оптимізації годівлі й управління стадом. Це підвищує ефективність, зменшує витрати, підвищує стабільність виробництва.
- Також зростає значення аналітики, big data, систем для «прецизійного тваринництва» - це допомагає покращити продуктивність і стабільність якості молочної продукції.
- Діджиталізація та «розумні ферми» підвищують продуктивність і знижують ризики виробництва.

ЕКОНОМІЧНІ МЕГАТРЕНДИ

1

Протеїновий дефіцит у світі – очікуване зростання попиту на концентровані молочні білки.

2

Переробка замість «свіжого молока» – вартість створюється у глибокій переробці.

3

Змагання за ринки третіх країн – Близький Схід, Південно-Східна Азія, Африка.

ТОРГОВЕЛЬНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ ТРЕНДИ

УГОДА ЄС–МЕРКОСУР ЗАГРОЖУЄ ПОСИЛЕННЯМ ІМПОРТУ ДЕШЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ З ПІВДЕННОЇ ПІВКУЛІ

- Після фіналізації угоди, ЄС очікує збільшення імпорту білково-жирових продуктів з Бразилії, Аргентини, Уругваю.
- Це посилює конкуренцію на ринку молока та може опосередковано відкрити двері для молочної продукції США через переробку в Південній Америці.

Внутрішній ринок ЄС стає дедалі більш конкурентним для українських товарів.

США АКТИВНО ШУКАЮТЬ КАНАЛИ ПОТРАПЛЯННЯ НА РИНКИ ЄС

- США мають величезний профіцит сухого молока, сироватки та білкових концентратів та здійснює ціновий тиск, особливо в сегменті *інгредієнтів та білкових концентратів* – ключових елементів для глибокої переробки.
- Прямий доступ до ЄС заблокований високими квотами, але нові торговельні угоди та переробка в третіх країнах відкривають «сірі канали».
- США нарощують експорт сухих компонентів (WMP, SMP, whey) та **починають витіснити ЄС у третіх країнах.**

РФ ТА РБ В ІЗОЛЯЦІЇ НАРОЩУЮТЬ ВИРОБНИЦТВО

- Обидві країни – другий за величиною виробничий блок у Євразії.
- Після санкцій вони збільшують поголів'я та переробку для імпортозаміщення.
- **Після гіпотетичного зняття санкцій** (у середньостроковій перспективі) повернення рф/рб на ринок спричинить цінові коливання та зміни торговельних потоків.

КИТАЙ ЗМІНЮЄ МОДЕЛЬ ІМПОРТУ

- Китай - найбільший імпортер молочної продукції у світі.
- За останні 5 років:
  - › зростає власне виробництво;
  - › знижується залежність від імпортного сухого молока;
  - › зростає імпорт преміальних продуктів (сири, дитяче харчування).
- Це змінює баланс попиту і зменшує глобальний тиск на сировинні ринки.

СТРУКТУРНІ ТРЕНДИ РИНКУ

В ЄС МАЛІ ФЕРМИ СТАЮТЬ ЕКОНОМІЧНО НЕЖИТТЄЗДАТНИМИ

- У ЄС за 15 років зникло понад 1 млн малих ферм (офіційні дані) через зростання цін на корми, енергетику, вимоги до добробуту тварин та екології.
- Ринок розділяється на:
  - › **інтенсивні, технологізовані, великі ферми** у Північній Європі та Франції;
  - › **вимираючі малі господарства** в Італії, Іспанії, Польщі, Греції.
- Модель ЄС стає ближчою до американської (індустріальної) – частка ферм >150 корів зросла удвічі.

СВІТ РУХАЄТЬСЯ ДО КОНСОЛІДАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ

1 Найбільші молочні компанії світу укрупнюються: FrieslandCampina, Fonterra, Lactalis, Arla.

2 Причини:

- тиск на маржу;
- дорожчі фінансові ресурси;
- потреба інвестувати в екологію та технології.

3 Малим гравцям вижити стає все складніше.

ХРОНІЧНИЙ ДЕФІЦИТ МОЛОКА В ЄС І ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Через скорочення поголів'я корів і регуляторні обмеження ЄС уже кілька років переживає дефіцит сирого молока.

Зростання виробництва стримується екологічними квотами.

Це чинник стабільного попиту на імпорт інгредієнтів.

ІНВЕСТИЦІЙНІ ТРЕНДИ

КАПІТАЛ ПЕРЕХОДИТЬ ВІД СИРОВИНИ ДО ГЛИБОКОЇ ПЕРЕРОБКИ

- Світовий фокус зміщується на:
  - сири з високою доданою вартістю,
  - білкові концентрати,
  - сухі інгредієнти,
  - спортивне та дитяче харчування.
- Виробництво «просто молока» перестає бути рентабельним без масштабів.

КРАЇНИ-СВІТОВІ ЛІДЕРИ ПОСИЛЮЮТЬ ПІДТРИМКУ ІННОВАЦІЙНИХ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

- Китай, Нова Зеландія і США масово інвестують у:
  - біотехнології молочних білків,
  - ферментаційні технології,
  - «protein engineering»,
  - молочні інгредієнти.
- Це створює нову конкуренцію для традиційних експортерів.
- Китай активно інвестує в зовнішні ферми (Нова Зеландія, Латинська Америка), що змінює структуру світових потоків.

НЕСТАБІЛЬНІСТЬ СВІТОВИХ РИНКОВИХ ЦІН БУДЕ ЗРОСТАТИ

- Причина: кліматичні ризики, логістичні шоки, політика субсидій, війни та торговельні конфлікти. Молочний ринок стає подібним до олійного і зернового – волатильність зростає.

КЛЮЧОВІ ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ

1

Міжнародні ринки - ціновий тиск (Нова Зеландія, Mercosur, США, потенційне повернення РФ): зниження цін на інгредієнти та сухе молоко підриває маржі переробників.

2

Недостатність сировинної бази: скорочення поголів'я і фрагментація виробництва – ключове обмеження для масштабної глибокої переробки.

3

Конкуренція на внутрішньому ринку: без заходів державної політики український бізнес втрачатиме внутрішній ринок.

4

Регуляторні та нетарифні бар'єри: стандарти ЄС щодо якості, викидів, welfare стануть фільтром; відсутність гармонізації знизить конкурентоспроможність.

5

Вразливість до кліматичних та енергетичних ризиків: екстремальні хвилі спеки та енергетичні шоки впливають на продуктивність і логістику.

Без пріоритизації молочної галузі на рівні державної політики та без консолідації дій бізнесу й уряду Україна втратить виробництво, внутрішній ринок і експортні позиції.

ГЛОБАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

1.

ЗАКРІПЛЕННЯ НА РИНКАХ ЄС: в термінах відкритої стратегічної автономії ЄС – стабілізація цін; харчова безпека; friend shoring/Near shoring; економічний розвиток тощо

2.

ВИХІД НА РИНКИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ, АЗІЇ ТА АФРИКИ (до 2050 найперспективніший ринок) – з традиційними та функціональними продуктами. Особливий попит на готові сири та дитяче харчування.

3.

ВИРОБНИЦТВО ТА ЕКСПОРТ ПРОДУКЦІЇ З ВИСОКОЮ ДОДАНОЮ ВАРТІСТЮ (сири преміум, білкові концентрати, функціональні продукти) – шлях до вищих марж; менше чутливий до цін на сире молоко; задоволення світового попиту на концентровані молочні білки.

Україна має унікальний шанс увійти в глобальну лігу: стати виробничим хабом ЄС і великим експортером високомаржинальної молочної продукції на ринки, де формується майбутній глобальний попит.

ВІКНО МОЖЛИВОСТЕЙ ВІДКРИТЕ, АЛЕ НЕ НАЗАВЖДИ.

БІЛА КНИГА: СТРАТЕГІЧНА ВІДПОВІДЬ УКРАЇНИ НА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ

ОБРАННЯ МОДЕЛІ БІЗНЕСУ

Рекомендую орієнтуватися на **американську модель (укрупнення)**:

- ферми промислового масштабу;
- великі заводи;
- вертикальна інтеграція.

Лише сильні гравці зі значними потужностями можуть бути господарями на внутрішньому ринку та конкурувати на міжнародних ринках.

СИРОВИНА БЕЗПЕКА

Світові тренди свідчать, що лише великі ферми спроможні долати економічні, фінансові та інші кризи.

Наявність потужних ферм – запорука успіху глибокої переробки та конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках.

Тому держава політика (фінансові; податкові інституційні стимули) має бути зосереджена на розвитку саме великих ферм.

ВНУТРІШНІЙ РИНОК

- Наявність сировини та виробничих спроможностей в першу чергу мають бути спрямовані на забезпечені внутрішніх потреб.
- Інструменти торговельного захисту (антисубсидійні та/або спецзахисні заходи) ефективна протидія недоброчесному імпорту.
- Кешбек-програми, локалізація в публічних закупівлях, квоти в торговельних мережах – засоби стимулювання попиту на українську продукцію.

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ І ГАРМОНІЗАЦІЯ

- Створення міжгалузевих організацій відповідно до Рег. 1308/2013 створює передумови для системного розвитку галузі.
- Адаптація законодавства України до права ЄС - механізм закріплення на риках ЄС та отримання фінансування.
- Вдосконалення законодавства забезпечить детінізацію ринку, харчову безпеку, сприятливі передумови для розвитку виробництва.

ДЕРЖАНІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ

- Вдосконалення наявних програм в рамках «Зроблено в Україні»: збільшення обсягів пільгового кредитування, зокрема доступ для великих підприємств; подовження терміну повернення валютної виручки при експорті готової продукції/імпорті обладнання; поширення локалізації в публічних закупівлях на молочну продукцію; запровадження кешбек програм на вагові товари; вдосконалення механізму страхування інвестицій;
- Запровадження нових програм: компенсація інвестицій через податки; Банк розвитку; спец режим ПДВ для реалізації молочної продукції в мережах;
- Доступ до європейських програм: Ukraine Facility; ЄБРР; ЄІБ; «зелені» гранти/кредити для енергоефективних проєктів; інші фонди ЄС.

СТИМУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ

- Державне фінансування виставкової діяльності.
- Торговельна дипломатія: державний просування на міжнародних заходах.
- Експортні субсидії.

ПІДСУМКИ

- 1. Глобальний тренд – рух до високої доданої вартості і масштабів:**
без укрупнення та поглиблення переробки ми втрачаємо позиції.
- 2. Ризики – торговельний тиск, геополітичні зсуви та клімат/енергія;**
ми повинні їх нейтралізувати політиками сировинної безпеки, торговельного захисту;
стимулювання виробництв з доданою вартістю.
- 3. Біла книга – інструмент для узгодження дій держави, бізнесу і міжнародних партнерів:**
підтримка великих ферм, стимули для виробництва та експорту.

Ключова формула успіху для України: максимально ефективне перероблення молока для забезпечення внутрішніх потреб, збереження наявних експортних позицій та виробництво високомаржинальної продукції.

Ігор ГУЖВА

В.о. директора ДНД Інституту інформатизації
та моделювання економіки, д.е.н.

☎ +380504941023
✉ mfertua@gmail.com
f igor.guzhva.3

